

Narození a křest

Milan Horák

(Vyšlo ve sborníku Věneček pro rodiče waldorfských mateřských škol, léto 2002)

Většina rodičů si určitě vybaví tu či onu chvíli, kdy je překvapila náhlá moudrost, duchovnost, nebo také nepochopitelná obava jejich dítěte --- tříletý chlapeček poučuje svého otce o důležitosti odpuštění, aniž kdokoli chápe, kde vůbec mohl přijít k tomuto pojmu; dvouletá dcerka ve zcela nenáboženské rodině zmlkne a bezděky sepne ruce, kdykoli zaslechne dunění zvonů; veskrze odvážný pětiletý klučina se náhle bojí vstoupit do temného zákoutí, „aby na něj nespádl oheň“. Rodiče se nestačí divit a přemítají, zda je na vině dědičnost, rané trauma, jejich vlastní výchovné působení, babiččiny vyprávěnky nebo nápodoba vrstevníků, ale nakonec jim nezbyvá než zavrtět hlavou a zkonstatovat, že nechápou, „odkud to to dítě má“.

Chování dítěte v takovýchto chvílích neplyne ze stavu věcí v tomto světě, ale z jiných logických souvislostí, z jiného světa. Jsou děti, u nichž se podobné záblesky jiného světa objevují jen málo a brzy přestanou; jiné děti jimi obšťastňují své rodiče jako na běžícím pásu až hluboko do školních let. Mnohé z menších dětí jsou schopny vyprávět o onom jiném světě nebo dokonce o vícero světech, kde byly před narozením. Teprve časem, pod přívalem dojmů tohoto světa, vzpomínky na své minulé bytí ztrácejí.

Dětské zážitky jen potvrzují to, co můžeme pozorovat na celém pozemském vývoji dítěte od narození do školního věku. Novorozené dítě je ještě zcela spojeno s minulými světy --- pohlédneme-li do očí novorozence, můžeme vnímat, že jakkoli jeho tělíčko už držíme v náručí, jeho duch se ještě dívá z velké dálky. Po několika týdnech se pak přicházející člověk s očima svého těla spojí --- novorozenecký pohled se ztrácí a objevují se ony nám známé otevřené dětské oči, které lačně nasávají všechny vjemy z okolí. Duch se pak dále krok za krokem spojuje se svým tělem a učí se je ovládat --- první nejisté kroky se postupně mění v pevnou chůzi, zpočátku nešikovné ruce postupně získávají všechny potřebné dovednosti.

Narození dítěte je počátkem jeho pozemského života; zároveň je však pokračováním dlouhé vývojové cesty lidského ducha, který nevzniká v těle, ale přichází do těla odjinud. V každém dítěti se tedy mísí dvě složky, které můžeme nazvat „zvně“ a „vnitřní“. K první patří vše, co dítěti na jeho cestu životem dává okolní svět --- zděděné tělo, prostředí, do něhož se narodí, výchova; druhou tvoří to, co si na svět přináší dítě samo --- mnohé základní postoje a přístupy, ideály a impulzy. První složku dítě prostě přijímá, aniž by se o to muselo samo nějak přičiňovat. Druhá složka je naproti tomu zprvu jen možnost, u níž velmi záleží na tom, zda ji člověk uchopí nebo nechá ležet ladem; je to teprve zárodek toho, co člověk sám ze sebe udělá.

* * *

Přirozeným důsledkem zabydlování člověka v pozemském světě je postupná ztráta spojení se světem, v němž pobýval před narozením. Čím více se dítě ve svém

myšlení a konání opírá o pozemskou skutečnost, tím nezávisleji na světě Ducha dokáže jednat. Přestává pociťovat duchovní souvislost všech bytostí a věcí --- a objevuje se u něj sobectví a závist. Přestává pociťovat pravdu jako plnou realitu --- a zjišťuje, že je možno lhát a podvádět. Navzdory těmto nepříjemným důsledkům má však oddělení od Ducha pozitivní smysl. Člověk, který není vázán na absolutní pravdu Ducha, má možnost vyzkoušet si různé způsoby myšlení, jednání a zacházení se světem; vlastními silami se musí dopracovat k poznání, co je pravda a co klam, co je dobré a co zlé. Protože sám je oddělen od dokonalosti, dokáže se plně spojit s nedokonalou realitou světa a ruku v ruce se svou sebestopověnou ji proměňovat k lepšímu. Protože ho nic nenutí, aby konal skutky pravdivé a dobré, může se naučit konat je svobodně, čistě z lásky k pravdě a k dobru.

Pro lidského ducha má tedy smysl sestupovat z duchovního světa na zem. Pozemský svět je místem, kde se může naučit něco, co se nikde jinde nenaučí. Sestoupení samo ovšem nestačí --- tím se člověk jen odevzdává zevní složce své bytosti, své tělesnosti a svému pozemskému okolí. Pokud se sám nestane aktivním, hrozí mu, že se na zemi duchovně ztratí, že se identifikuje se svou zevní složkou a přijme pouze *nutnosti* pozemského života, aniž by využil jeho *možností*. Má-li se smysl pobytu člověka na zemi naplnit, je třeba, aby si uvědomil svou vnitřní složku, aby se s ní ztotožnil, aby ji rozvíjel. Tak dokáže z pozemského světa znovu navázat spojení se světem Ducha, který je jeho pravým domovem, a promítat pak skutečnosti Ducha do svého působení na zemi.

Metody, které se snaží člověku pomoci, aby si uvědomil svou vnitřní složku, aby se skrze ni spojil s Duchem a aby dokázal ve smyslu Ducha jednat, nazýváme souhrnně ‚náboženství‘. To se dá pěstovat v rámci konkrétní církve a ve spojení s určitou věroukou, ale není to nutné. Jediným zcela nezbytným rysem náboženství je aktivní úsilí vedoucí k proměně člověka, k přesunu těžiště jeho bytosti z pozemské do duchovní složky, ke znovuotevření spojení s vyšší skutečností, k jednání, které v pozitivním smyslu proměňuje svět. Podobně, jako přirozeným během věcí člověk sestoupil z Ducha do hmoty a narodil se do pozemského světa, má pomocí náboženské praxe opět vystoupit ze hmoty v Ducha a narodit se do božského světa. Náboženské soustavy mluví o ‚duchovním‘, ‚druhém‘, ‚novém zrození‘ nebo krátce o ‚znovuzrození‘. Takové zrození však nemá člověku sloužit k sobeckému útěku do blaženosti, nýbrž má mu konečně umožnit, aby účinně pomáhal ostatním bytostem ve světě. Teprve tím získává pobyt člověka na zemi opravdový smysl.

* * *

V křesťanství se obrazným vyjádřením znovuzrození stal křest. Pro první křesťany byl křest završením znovuzrození --- pokřtěný člověk sice ještě nemusel být dokonalý, ale musel plně a neochvějně ‚přijmout Krista za svého pána‘, tedy přesunout těžiště své bytosti z tělesného do duchovního světa, začít se řídit vůlí Ducha a ne vůlí těla. Kdo ještě nebyl takového kroku schopen, nemohl být pokřtěn. Avšak již za několik desítek let se objevily vážné otázky ze strany křesťanských rodičů, zda by bylo možno i jejich dětem nějak ‚předběžně‘ nabídnout podíl na blahodárném působení křesťanského společenství a tím je i lépe připravit na budoucí znovuzrození. Z těchto otázek se postupně vyvinula praxe dětského křtu, při němž budoucí duchovní proměnu dítěte zastupovali znovuzrození kmotři; protože křtěné dítě ještě ze své strany nemohlo přislíbit přijetí Krista, museli se kmotři zavázat, že

alespoň oni budou usilovat ze všech sil o to, aby dítě v budoucnu Krista přijalo. Křest se tak namísto pečeti znovuzrození stal počátkem výchovné přípravy na znovuzrození v budoucnu.

Prvotním smyslem křtu tedy nebylo „nahnat děti do církve dříve, než se mohou bránit“, jak si dnes mnozí --- a bohužel nezřídka též křesťané --- myslí. Křest má vést dítě k Duchu, ale nesmí mít nikdy za následek náboženské donucování. Dítě nemá křtem ztratit svobodu, ale naopak ji získat --- má-li mít člověk v budoucnu možnost svobodně se rozhodnout pro Ducha, je mu velkou pomocí, že Ducha již jako dítě znal a pociťoval. Bez přípravy v dětství by pro něj takové rozhodnutí bylo později mnohem těžší nebo dokonce skoro nemožné. V každém člověku dřímá seménko Ducha. Kmotři jako zástupci celého okolí dítěte se křtem zavazují, že budou zalévat toto seménko a pěstovat je do té doby, než dítě dospěje natolik, aby bylo schopno tuto péči plně převzít do vlastní odpovědnosti.

Myšlenku křtu jako přípravy na budoucí duchovní proměnu mělo vyjádřit křestní jméno. To se snažili rodiče a kmotři už od nejstarších dob vybírat ze jmen význačných světců, tedy lidí, kteří ve svém životě dosáhli spojení s Duchem, jež svým rozsahem, svou silou i působností přesahovalo drtivou většinu jejich současníků. Křest předznamenával budoucí duchovní usilování dítěte a zároveň mu dával jméno světce jako ideál, k němuž je možno vzhlížet a o nějž je možno usilovat. Světec se měl stát duchovním příkladem dítěte, světlem na jeho životní cestě.

* * *

Žijeme v době, kdy se na narození obyčejně pohlíží jako na pouze tělesný děj, na jehož výsledku se podílejí jen zákony dědičnosti a vlivy prostředí. Výchova ze dnes zpravidla chápe jen jako úsilí zformovat dítě do předem dané žádoucí podoby. Křest z našeho života většinou buď zcela vymizel, nebo se stal jen pasivním symbolem náboženských představ. Označení „křestní jméno“ často používáme pro jakékoli jméno, které není příjmení, natož abychom ještě pociťovali jeho dávný svátostný náboj. Společenské prostředí dnes málo přeje duchovním ideálům; o to cennější je však snaha každého jednotlivého rodiče, který se rozhodne vychovávat děti už od nejútlejšího věku tak, aby se jednou mohly stát svobodnými nositeli Ducha.